

نقد و بررسی چکیده، مقاله

مجله رشد آموزش زبان و ادب فارسی

محمد قاسمی

دانشجوی دکتری زبان و ادبیات فارسی
دانشگاه زنجان
دبیر زبان و ادبیات فارسی مرکز
استعدادهای درخشان علامه طباطبایی
شهرستان بناب

چکیده

چکیده جایگاه والایی در بین اجزای مقاله دارد و به سه نوع تمام‌نما، راهنما و تلفیقی (تمام‌نما - راهنما) تقسیم می‌شود. در این پژوهش چکیده‌های مقالات مجله رشد آموزش زبان و ادب فارسی با روش توصیفی - تحلیلی بررسی و تحلیل می‌شود. برای گردآوری داده‌ها، مقالات ۱۰ شماره اخیر (۱۴-۱۵) بررسی و نوع چکیده‌های آن‌ها مشخص شد. از مجموع ۲۱۸ چکیده، ۱۲۰ چکیده، راهنما (۵۵ درصد)، ۳۶ چکیده، تمام‌نما (۱۶ درصد)، ۴۷ چکیده، تلفیقی (۲۲ درصد) است و ۱۵ مقاله (۷ درصد) هم بدون چکیده آمده است. بنابراین، آمار نشان می‌دهد که ۶۲ درصد چکیده‌ها (راهنما و بدون چکیده) با شرایط مندرج در مجله، هم خوانی ندارند و برای مجله‌ای که مقالات آن ناقص چاپ می‌شود و چاپ کامل آن‌ها به وبلاگ مجله موکول می‌گردد، چنین چکیده‌هایی مناسب نیستند.

کلیدواژه‌ها: چکیده، تمام‌نما، راهنما، تلفیقی، مجله رشد آموزش زبان و ادب فارسی

۱. مقدمه

با توجه به گنجایش محدود ذهن بشر و مدت‌زمان دوام اطلاعات در آن، چکیده‌نویسی در اغلب نوشته‌ها کاربرد دارد و امری ناگزیر است. قدمت چکیده‌نویسی به

ادوار باستانی برمی‌گردد و فرانسویس ج. ویتی اسنادی به خط میخی در بین‌النهرین مربوط به هزاره دوم قبل از میلاد مسیح به‌دست آورده که نوشته‌هایی چکیده‌گونه

چکیده‌ها را از جنبه‌هایی چون لحن، حجم، گرایش، تهیه‌کننده و شیوه تهیه به انواع گوناگونی تقسیم کرده‌اند. با توجه به اینکه چکیده مقالات را خود نویسندگان مقالات تهیه و اکثر نشریات هم حجم چکیده را مشخص می‌کنند، چکیده‌های واقعی را می‌توان به انواع تمام‌نما، راهنما و تلفیقی منحصر دانست

برای پادشاهان و امیران بی‌گرفت^۱. به دنبال آشنایی ایرانیان با فرهنگ غرب و رونق چاپ و نشر و نیز انتشار جراید و نشریات به تدریج گونه‌هایی از چکیده ارائه گردید. نخستین مجله چکیده در ایران هم در سال ۱۳۴۸ در زمینه علوم و علوم اجتماعی توسط مرکز اسناد و مدارک علمی به چاپ رسید و تا سال ۱۳۵۰ مدام منتشر شد (همان: ۱۳-۱۲).

چکیده مقاله برخلاف تصور عده‌ای، از مهم‌ترین قسمت‌های یک مقاله و دارای ارزشی هم‌سطح با عنوان مقاله و در برخی موارد بالاتر از آن است. گسترش روزافزون تعداد مقالات در رشته‌های مختلف و لزوم آگاهی کامل محققان به پیشینه تحقیقات انجام گرفته در موضوع مورد نظر خویش، اهمیت چکیده‌های مقالات را به خوبی مشخص می‌کند. اولین قسمتی که هر خواننده در یک مقاله می‌خواند چکیده آن است و بعد از خواندن چکیده برای خواندن خود مقاله تصمیم‌گیری می‌کند. همین بخش چکیده در پذیرش یا رد یک مقاله در مجلات مختلف هم، نقش اساسی دارد. چه بسا داور مقاله با خواندن چکیده، تصمیم نهایی خود را بگیرد. گفتنی است که چکیده تنها برای افرادی مفید و بسنده است که درباره موضوع مقاله اطلاعاتی دارند ولی فرصت کافی برای مطالعه دقیق و کامل اصل مقاله را ندارند.

در میان آن‌ها وجود داشته است (مهدوی، ۱۳۶۷: ۴). سابقه چکیده‌نویسی در ایران را هم می‌توان در گزارش‌های خلاصه‌شده

دقیق و انضباط علمی پیروی می‌کند. به بیان دیگر، هر چکیده‌ای خلاصه است اما هر خلاصه‌ای چکیده نیست. چکیده ملزم به درج مهم‌ترین مباحث است و حال آنکه خلاصه چنین الزامی ندارد (مساوات، ۱۳۶۴: ۱۱۲-۱۰۹).

چکیده‌ها را از جنبه‌هایی چون لحن، حجم، گرایش، تهیه‌کننده و شیوه تهیه به انواع گوناگونی تقسیم کرده‌اند. با توجه به اینکه چکیده مقالات را خود نویسندگان مقالات تهیه و اکثر نشریات هم حجم چکیده را مشخص می‌کنند، چکیده‌های واقعی را می‌توان به انواع تمام‌نما، راهنما و تلفیقی منحصر دانست.

۱.۲ چکیده تمام‌نما / آگاه‌گرانه / جامع (Informative or Comprehensive Abstract)

کامل‌ترین نوع چکیده است که تا حد ممکن کمیت و کیفیت اطلاعات موجود در یک مدرک را ارائه می‌کند. چکیده تمام‌نما، فشرده‌ای از بحث‌های اساسی و یافته‌های اصل مدرک را ارائه می‌دهد و با توجه به متن اصلی، طولانی‌تر از سایر چکیده‌هاست. چکیده تمام‌نما «چکیده‌ای است که در آن فشرده کاملی از مقاله با تمام نکات اصلی آن آمده باشد. این نوع چکیده معمولاً یافته‌های مهم و کاربردها و دامنه موضوع مندرج در مقاله را برای خواننده بازگو می‌کند و نیز به نکات مهم دیگری از قبیل روش‌ها و وسایل به کار رفته در پژوهش اشارت دارد»

پژوهش حاضر به شیوه توصیفی - تحلیلی صورت گرفته است. داده‌های تحقیق از مقالات سه سال اخیر مجله رشد آموزش زبان و ادب فارسی (۱۰ شماره) گردآوری شده است. برای انجام دادن پژوهش، ابتدا نوع چکیده هر مقاله و فراوانی هر نوع، مشخص شد. در ادامه، چکیده‌ها تحلیل و بررسی و نقد شدند تا مشخص شود چه تعدادی از آن‌ها براساس راهنمای نگارش مقالات مجله مذکور نوشته شده‌اند. در ایران تحقیقات اندکی درباره چکیده‌ها صورت گرفته است و در تحقیقات انجام‌گرفته هم چکیده‌های مقالات علوم و فنون مختلف براساس استانداردهای خاص (استانداردهای ایزو و دستورالعمل گروه ونکور) بررسی گردیده‌اند اما تاکنون چکیده‌های مقالات مجله رشد آموزش زبان و ادب فارسی بررسی، نقد و آسیب‌شناسی نشده است.

۲. چکیده و انواع آن

چکیده، معادل مناسب واژه Abstract انگلیسی است. در واقع، چکیده هر مقاله، مینیاتور و فشرده‌ای از آن است که بعد از عنوان مقاله قرار می‌گیرد و کسب مهارت لازم در آن، مستلزم آموزش و تمرین است. پژوهشگران، تعاریف متعددی از چکیده ارائه داده‌اند و در حالت کلی می‌توان گفت که چکیده «عبارت است از شناخت محتوایی یک مقاله یا یک مطلب و معرفی این محتوا با حداقل کلمات و عبارات ممکن»

ضروری است چکیده مقاله به گونه‌ای نوشته شود که مسئله تحقیق، شیوه پژوهش، بحث‌های اساسی و یافته‌های اصلی مقاله را به خواننده منتقل کند

(مساوات، ۱۳۵۶: ۲۳). همان‌گونه که از این تعریف برمی‌آید، چکیده باید محتوای کل اثر را معرفی کند و در عین حال مختصر و مفید هم باشد. با توجه به تعریف چکیده باید بین چکیده و خلاصه تمایز قائل شد. خلاصه به هر نوع فشرده‌ای از یک متن اطلاق می‌شود که ممکن است ملخص، فشرده، مستخرج و چکیده را دربرگیرد اما چکیده، خلاصه‌ای است که از قواعد

۲.۲. چکیده راهنما / توصیفی (Indicative or Descriptive) (Abstract)

موضوع متن اصلی را معرفی و مطالبی کلی درباره متن بیان می‌کند و صرفاً بر محتوای متن اصلی دلالت دارد. این نوع چکیده از چکیده تمام‌نما سطحی‌تر و کوتاه‌تر است و برای مقالاتی که موضوعات مختلفی را در برمی‌گیرند، مناسب‌تر است. در چکیده راهنما جملات توصیفی بیشتر کاربرد دارد و «عبارات «بحث شده است» یا «بررسی شده است» فراوان به چشم می‌خورد؛ به این دلیل که هنوز نتیجه بحث و بررسی به‌دست نیامده است» (مهدوی، ۱۳۶۷:۲۵).

۳.۲. چکیده تمام‌نما – راهنما (Indicative – Informative) (Abstract)

تلفیقی از دو نوع چکیده قبلی است. «این نوع چکیده، مناسب‌تر از چکیده تمام‌نما و چکیده راهنمای محض است. قسمت‌هایی از این چکیده به سبک تمام‌نما نوشته می‌شود؛ در حالی که از بخش‌های دیگر آنکه اهمیت کمتری دارند، چکیده راهنما تهیه می‌شود. با این سبک می‌توان حداکثر اطلاعات را در حداقل حجم انتقال داد» (نجیبی، ۱۳۸۳:۴۶). در برخی موارد هم هر چند سیاست‌گذاری بر تهیه چکیده تمام‌نما برای مدارک باشد اما ماهیت برخی بخش‌های متن همانند جداول و نمودارها، به‌گونه‌ای است که امکان چکیده کردنشان وجود ندارد. بنابراین، بخشی را که به متن می‌پردازد، به‌صورت تمام‌نما و بخشی را که به این‌گونه موارد اشاره می‌کند، به‌صورت راهنما تهیه می‌کنند (نشاط، ۱۳۸۳:۷۲۴).

۳. ویژگی‌های یک چکیده خوب

برای نوشتن یک چکیده موفق، اول باید مشخص کنیم چه نوع چکیده‌ای می‌خواهیم بنویسیم. بعد به مطالبی که در آن نوع چکیده نوشته می‌شود آگاهی و

تسلط داشته باشیم. برای دستیابی به این هدف مهم، به آموزش و تمرین زیاد نیاز داریم. ویژگی‌های یک چکیده خوب و موفق به نقل از بوری در مقاله چکیده و چکیده‌نویسی عبارت‌اند از:

✓ «یک چکیده خوب باید مختصر، دقیق و واضح باشد. (مهدوی، ۱۳۶۷)

✓ چکیده معمولاً از یک یا دو بند (پاراگراف) مستقل و منسجم تشکیل می‌شود.

✓ جمله‌های یک چکیده باید خبری باشند.

✓ جمله‌ها باید ساده باشند. در نوشتن چکیده، مطلب موردنظر را باید آسان و رسا بیان و از به‌کاربردن کلمات پرطمطراق خودداری کرد. به‌علاوه، باید از پرنویسی و استفاده از صفت‌های غیرلازم، کلمات مترادف و تکراری اجتناب کرد.

✓ جمله‌های چکیده باید تا آنجا که ممکن است کوتاه باشند. جملات بلند ایجاد ابهام می‌کنند و وضوح چکیده را خدشه‌دار می‌سازند.

✓ چکیده باید شامل کلیدواژه‌ها و اصطلاحات فنی و علمی متن اصلی باشد. این کار، درک محتوای چکیده را برای متخصصان و تهیه فهرست موضوعی را برای مجلات چکیده تسهیل می‌کند و از آنجا که امروزه، بازیابی اطلاعات به‌صورت الکترونیکی است، استفاده از کلیدواژه‌ها به جست‌وجوگر کمک می‌کند سریع‌تر به موضوع موردنظر خود برسد.

✓ چکیده ابتدا اطلاعات جدیدی ارائه نمی‌دهد بلکه صرفاً خلاصه مقاله است. (بوری، ۱۳۸۵:۵-۲۴۴)

۴. اهداف و فواید چکیده‌نویسی

چکیده از قسمت‌های مهم یک مقاله است و اهمیت آن به سبب اهداف و فوایدی است که در آن نهفته است. از میان اهداف چکیده‌نویسی، مهم‌ترین آن‌ها تجدید ساختار اطلاعات مدرک در مقیاس کوچک است. متن مدرک همانند درختی است که باید دو فرایند را طی کند تا به چکیده تبدیل شود:

الف. هرس، یعنی قطع و حذف شاخ

و برگ‌های اضافی و حفظ شاخه‌ها و بخش‌های اصلی و ضروری؛

ب. عصاره‌گیری متن، یعنی دستیابی به درون‌مایه و لب مطلب (پینتو مولینا، ۱۳۷۶:۵۶-۵۷).

به‌طور اجمالی، اهداف و فواید زیر را برای یک چکیده خوب می‌توانیم برشماریم:

✓ صرفه‌جویی در زمان پژوهشگران که می‌خواهند به‌صورت اجمالی از نتایج و دستاوردهای آثار مرتبط با موضوع خود آگاه شوند.

✓ از آنجا که چکیده‌ها حداقل به دو زبان نوشته می‌شوند که اکثراً زبان انگلیسی یکی از آن‌هاست، اگر متن اصلی به زبانی باشد که محقق با آن آشنایی نداشته باشد چکیده‌ها می‌توانند تا حدودی این مشکل را برطرف کنند.

✓ چکیده‌ها به افراد در انتخاب آگاهانه متونی که قصد مطالعه آن‌ها را دارند، کمک می‌کنند.

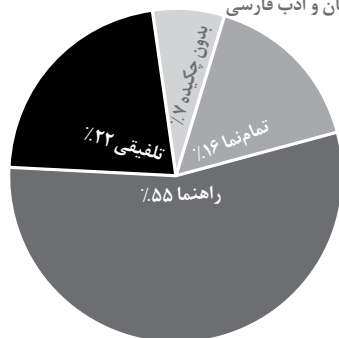
✓ چکیده‌ها را به خاطر حجم کم آن‌ها به راحتی می‌توانیم نمایه‌سازی کنیم. بالطبع، با نمایه‌سازی آن‌ها جست‌وجوی مطالب تسهیل و از تحقیقات تکراری جلوگیری می‌شود (مهدوی، ۱۳۶۷:۱۸-۲۱).

مروری بر داده‌های تحقیق

مجله رشد آموزش زبان و ادب فارسی هم مانند سایر مجلات برای پذیرش مقالات خود، شرایطی را مشخص کرده است. درباره شرایط چکیده مورد قبول در این مجله، ذکر شده است: **حداکثر در ده سطر، شامل مسئله تحقیق، روش کار و نتایج به‌دست آمده به فارسی همراه با کلیدواژه‌ها.** منظور عبارت فوق، چکیده تمام‌نماست و چکیده تلفیقی (تمام‌نما - راهنما) هم در مواردی که مقاله، موضوعات گوناگونی را در برمی‌گیرد یا دارای جدول و نمودار است می‌تواند مفید و مناسب باشد. اهمیت چکیده در مجله فوق، زمانی آشکارتر می‌شود که بدانیم به دلیل تعداد زیاد مقالات دریافتی، مقالات به‌صورت ناقص در این مجله چاپ می‌شوند و صورت کامل آن‌ها در وبلاگ مجله می‌آید. بنابراین، ضروری است چکیده مقاله به‌گونه‌ای نوشته

آن‌ها با شرایط ذکر شده در مجله را ممکن می‌سازد. اطلاعات حاصل از بررسی و تحلیل چکیده ۲۱۸ مقاله نشان می‌دهد که بیشتر چکیده‌ها یعنی ۵۵ درصد آن‌ها (۱۲۰ چکیده) از نوع چکیده راهنما هستند و به ترتیب، انواع تلفیقی (۲۲ درصد)، تمام‌نما (۱۶ درصد) و بدون چکیده (۷ درصد) در رتبه‌های بعدی قرار دارند. نمودار شماره (۲)

نمودار شماره ۲. نمودار درصدی نوع چکیده‌های مقالات شماره‌های ۱۰۵ تا ۱۱۴ مجله رشد آموزش زبان و ادب فارسی

بحث و بررسی

بعد از تحلیل داده‌های تحقیق که از ۲۱۸ مقاله شماره‌های ۱۱۴-۱۰۵ مجله رشد آموزش زبان و ادب فارسی استخراج شده است و جدول و نمودارهای مقاله، آن‌ها را به تفکیک شماره نشان می‌دهد، درمی‌یابیم:

۱. ۶۲ درصد چکیده‌های مقالات (۵۵ درصد چکیده راهنما و ۷ درصد بدون چکیده) با شرایط مورد نظر مجله همخوانی ندارند. با توجه به اهمیت چکیده در مقالات و خوانندگان ادیب و فرهیخته این مجله، این امر برانزده مجله وزن رشد آموزش زبان و ادب فارسی نیست.

۲. در شماره‌های ۱۰۷ و ۱۱۳ چکیده تمام‌نما و در

شماره ۱۰۶ چکیده تلفیقی وجود ندارد.

۳. در شماره‌های ۱۱۱ و ۱۱۳ تمام مقالات دارای چکیده‌اند.

۴. با توجه به فراوانی مقالات هر شماره، بیشترین تعداد مقالات با چکیده تمام‌نما در شماره ۱۱۰ (۴۰ درصد)، با چکیده راهنما در شماره ۱۰۷ (۸۴ درصد)، با چکیده تلفیقی در شماره ۱۱۳ (۵۴ درصد) و بدون چکیده در شماره ۱۱۰ (۱۵ درصد) وجود دارد.

۵. اگر از نظر نوع چکیده، مجموع مقالات دارای چکیده‌های تمام‌نما و تلفیقی را مطلوب و مجموع

شود که مسئله تحقیق، شیوه پژوهش، بحث‌های اساسی و یافته‌های اصلی مقاله را به خواننده منتقل کند.

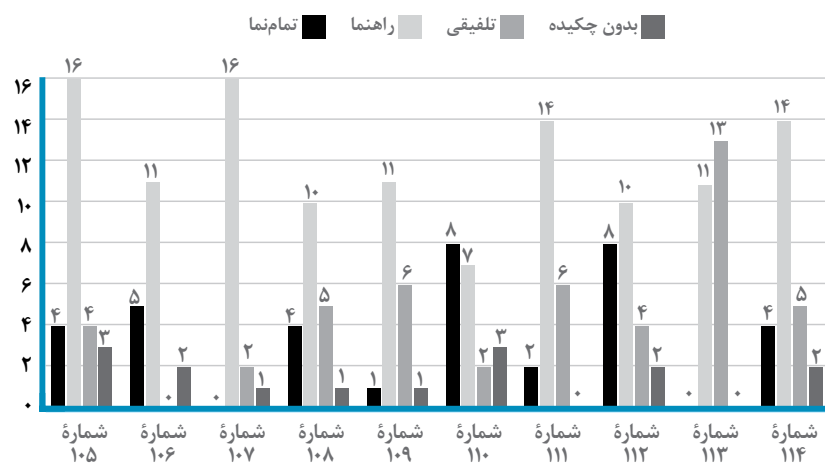
برای ارزیابی نوع چکیده‌های مقالات مجله رشد آموزش زبان و ادب فارسی و آسیب‌شناسی آن‌ها، ده شماره اخیر مجله (۱۱۴-۱۰۵) انتخاب شد که دربردارنده ۲۱۸ مقاله بود. چکیده‌های مقالات هر

جدول تحلیل چکیده‌های مقالات شماره‌های ۱۰۵-۱۱۴ مجله رشد آموزش زبان و ادب فارسی

شماره مقاله	چکیده تمام‌نما		چکیده تلفیقی		چکیده راهنما		بدون چکیده		تعداد کل مقالات
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
شماره ۱۰۵	۴	۱۵	۴	۱۵	۱۶	۵۹	۳	۱۱	۲۷
شماره ۱۰۶	۵	۲۸	۰	۰	۰	۶۱	۲	۱۱	۱۸
شماره ۱۰۷	۰	۰	۲	۱۱	۱۶	۸۴	۱	۵	۱۹
شماره ۱۰۸	۴	۲۰	۵	۲۵	۱۰	۵۰	۱	۵	۲۰
شماره ۱۰۹	۱	۵	۶	۳۲	۱۱	۵۸	۱	۵	۱۹
شماره ۱۱۰	۸	۴۰	۲	۱۰	۷	۳۵	۳	۱۵	۲۰
شماره ۱۱۱	۲	۹	۶	۲۷	۱۴	۶۴	۰	۰	۲۲
شماره ۱۱۲	۸	۳۳	۴	۱۷	۱۰	۴۲	۲	۸	۲۴
شماره ۱۱۳	۰	۰	۱۳	۵۴	۱۱	۴۶	۰	۰	۲۴
شماره ۱۱۴	۴	۱۶	۵	۲۰	۱۴	۵۶	۲	۸	۲۵
تعداد: ۱۰ شماره	۳۶	۱۶٪	۴۷	۲۲٪	۱۲۰	۵۵٪	۱۵	۷٪	۲۱۸

شماره بررسی و نوع آن‌ها (تمام‌نما، راهنما، تلفیقی و بدون چکیده) مشخص گردید. جدول بالا، نوع چکیده‌های هر شماره و فراوانی آن‌ها را نشان می‌دهد. اطلاعات جدول فوق در قالب نمودار شماره ۱، نوع چکیده‌ها را به تفکیک هر شماره به خوبی نشان می‌دهد و ارزیابی چکیده‌های هر شماره و میزان انطباق

نمودار شماره ۱. نوع چکیده‌های مقالات شماره‌های ۱۱۴-۱۰۵ مجله رشد آموزش زبان و ادب فارسی

مقالات بدون چکیده و دارای چکیده‌های راهنما را نامطلوب فرض کنیم، از میان شماره‌های بررسی شده، شماره ۱۱۳ مطلوب و شماره ۱۰۷ نامطلوب ارزیابی می‌شود.

آسیب‌شناسی چکیده‌ها

دستیابی به مهارت در چکیده‌نویسی به آموزش و تمرین نیاز دارد و تنها، داشتن مدرک دانشگاهی - حتی در بالاترین سطح آن هم - تضمین‌کننده نوشتن چکیده‌ای خوب، آراسته و پیراسته نیست. بررسی چکیده‌های منتخب این تحقیق هم، این موضوع را کاملاً تأیید می‌کند. در ادامه، به صورت اجمالی به برخی از اشکالات چکیده‌های بررسی شده با هدف رفع آن‌ها در مقالات آتی مجله می‌پردازیم.

۱. از آنجا که به دلیل تعداد زیاد مقالات ارسالی به مجله، مقالات این مجله به صورت ناقص (یک یا چند صفحه اول) چاپ می‌شود، چکیده‌ها اهمیتی دوچندان پیدا می‌کنند. در چنین حالتی از میان انواع چکیده‌ها، چکیده‌های تمام‌نما و در مواردی تلفیقی (تمام‌نما - راهنما) مفید و مناسب‌اند ولی آمار نشان می‌دهد که در این مجله، واقعیت برخلاف این موضوع است و تعداد چکیده‌های راهنما بیشتر است.

۲. در بسیاری موارد، در چکیده‌ها مطالبی آمده است که جایگاه آن‌ها مقدمه مقاله است نه چکیده؛ مثلاً ذکر انگیزه تحقیق که شکلی خاطره‌گونه به خود می‌گیرد (نظیری نیشابوری، شاعری خلاق اما فراموش شده/ شماره ۱۱۰)؛ آوردن پیشینه تحقیق در چکیده (خود را به عهد کودکی ام بردن آرزوست/ شماره ۱۰۹)؛ ذکر زندگی‌نامه شخصیت‌ها و آثار آن‌ها در چکیده (ساختارشناسی شعر ایرج میرزا/ شماره ۱۰۸)؛ طرح پرسش در چکیده، آن‌هم یازده مورد. (تشبیه مرکب و صور آن در ادب فارسی/ شماره ۱۰۵)؛ ذکر مطالب واضح و در بسیاری موارد، بی‌ربط در چکیده.

مقاله‌ای با عنوان «مقایسه تطبیقی دو حمله حیدری راجی کرمانی و باذل مشهدی» در شماره ۱۰۵ گفته می‌شود حماسه‌های مصنوع به تقلید از حماسه‌های طبیعی ساخته و پرورده می‌شوند و در ادامه به مقایسه حماسه مصنوع با طبیعی پرداخته می‌شود و از نتایج مقایسه تطبیقی سخنی به میان نمی‌آید.

۳. چکیده، فشرده و ماکتی از اصل مقاله است. بنابراین، در آن نباید مطالب جدید ذکر و مطرح شود؛ به گونه‌ای که نیاز به نقل قول مستقیم یا غیرمستقیم با ذکر منبع نیاز داشته باشد. در برخی چکیده مقالات این اشکال دیده می‌شود (بررسی کاربرد ترکیبات و اصطلاحات عامیانه در شعر مهدی اخوان ثالث/ شماره

پی‌نوشت‌ها

۱. به همین امر در تاریخ بیهقی اشاره شده است. در حادثه رود هیرمند که امیرمسعود بیمار شده بود و کسی را بار نمی‌داد، بونصر برای اینکه امور مملکت معطل نماند، از هر نامه‌ای که می‌رسید چکیده‌ای تهیه می‌کرد و به خدمت مسعود می‌فرستاد: «بونصر این نامه‌ها را به خط خویش نکت بیرون آورد، تا این عارضه افتاده بود، بیش چنین می‌کرد و از بسیار نکته چیزی که در آن کراهیتی نبود می‌فرستاد فرود سرای به دست من و من به اغاجی خادم می‌دادم و خیرخیر جواب می‌آوردم» (بیهقی، ج ۲، ۱۳۷۴: ۷۳۳).
۲. شاید تعداد چکیده تمام‌نما به مفهوم واقعی آن کمتر از انگشتان یک دست باشد. به ناچار چکیده‌هایی را که اطلاعاتی فراتر از چکیده راهنما ارائه می‌دادند، تمام‌نما محسوب کرده‌ایم.
۳. تعدادی از مقالات بدون چکیده چاپ شده‌اند و برخی نیز چکیده‌هایی دارند که در آن‌ها مطالب بی‌ربط و زائد نوشته شده است و در واقع نمی‌توان آن‌ها را چکیده محسوب کرد؛ پس این مقالات نیز بدون چکیده ذکر شده‌اند.

منابع

۱. بدره‌ای، فریدون. (۱۳۵۳). چکیده و چکیده‌نویسی. تحقیقات کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاهی. شماره ۴، ۵۹-۹۰.
۲. بوری، علی‌اکبر. (۱۳۸۵). چکیده و چکیده‌نویسی. فصل‌نامه تخصصی ادبیات فارسی دانشگاه آزاد مشهد. شماره ۱۱ و ۱۲. پاییز و زمستان، ۲۳۸-۲۵۴.
۳. بیهقی، ابوالفضل. (۱۳۷۴). تاریخ بیهقی. تصحیح خلیل خطب‌رهر، جلد ۲. چاپ چهارم. تهران: انتشارات مهتاب.
۴. پینتو مولینا، ماریا. (۱۳۷۶). الگوی روش‌شناختی برای چکیده‌نویسی مستند. ترجمه علی مزینانی. پیام کتابخانه. دوره هفتم. شماره ۱، ۵۵-۶۸.
۵. مساوات، جلال. (۱۳۵۶). چکیده‌نویسی. تهران: مرکز اسناد آسیا.
۶. ———. (۱۳۶۴). نکاتی چند درباره چکیده و چکیده‌نویسی. اطلاع‌رسانی. دوره نهم. شماره ۱ و ۲.
۷. مهدوی، محمدتقی. (۱۳۶۷). چکیده‌نویسی: مفاهیم و روش‌ها. چاپ دوم. تهران: مرکز اسناد و مدارک علمی ایران.
۸. نجیبی، مهدی. (۱۳۸۳). آیین چکیده‌نویسی. علوم اطلاع‌رسانی. دوره ۱۹. شماره ۱ و ۲.
۹. نشاط، نرگس. (۱۳۸۳). چکیده و چکیده‌نویسی. دایرةالمعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی. جلد اول.

(۱۰۸).

۴. اختصاص چکیده به ذکر توصیه‌ها و پیشنهادهایی که بالطبع باید در اواخر مقاله بیاید (استعاره در کتاب‌های آموزشی دوره متوسطه و نارسایی در ارائه آن/ شماره ۱۱۴).

۵. مقدمه‌چینی برای بیان چکیده که گاه حجم زیاد چکیده را در برمی‌گیرد و فقط مجالی در آخر آن برای بیان مسئله تحقیق باقی می‌ماند (دو مناظره/ شماره ۱۰۶).

نتیجه‌گیری

با بررسی چکیده‌های مقالات شماره‌های ۱۱۴-۱۰۵ (۲۱۸ مقاله) مشخص شد که ۱۲۰ چکیده (۵۵٪) از نوع چکیده راهنما و ۱۵ مقاله (۷٪) بدون چکیده است و تعداد چکیده‌های تمام‌نما ۳۶ (۱۶٪) و تلفیقی ۴۷ چکیده (۲۲٪) می‌باشد. بنابراین، آمار نشان می‌دهد که ۶۲ درصد چکیده‌ها با شرایط مندرج در مجله، همخوانی ندارند.